

9.Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Musammatlar Konu Anlatımı

TERBİ (DÖRTLEME). Divan edebiyatı (klasik edebiyat) nazım biçimidir. Bir gazelin beyitlerinin başlarına, başka şair tarafından aynı ölçü ve uyakta ikişer dize eklenmesiyle oluşur. Eklenen dizeler, gazelin beytinin birinci dizesine uyar. Uyak düzeni: aaaa / bbba / ccca / ddda / eeea... şeklindedir.

BEŞ DİZEDEN OLUŞAN MUSAMMATLAR

MUHAMMES. Divan edebiyatı (klasik edebiyat) nazım biçimidir. Her bendi beş dizeden oluşan bir nazım şeklidir. Bend sayısı çoğunlukla 4-8 arası değişir. Çoğunlukla felsefi düşünceler, tasavvufi konular ele alınır. Konu sınırlaması yoktur. Her bent, kendi arasında kafiyevidir. Ancak beşinci mısralar aynen tekrar edilirse mütekerrir muhammes, kafiye bakımından uygunluk gösterirse müzdeviç muhammes denir. Uyak düzeni şöyledir: aaaaa / bbbba / cccca / dddda / eeeee

TARDİYE. Divan edebiyatı (klasik edebiyat) nazım biçimidir. Muhammesin özel biçimidir. Muhammes, aruzun her kalıbıyla yazılır. Tardiye ise yalnızca mefûlü/mefâilün/faûlün kalıbıyla yazılır. Her bendin ilk dört dizesi kendi arasında kafiyevidir. (aaaa / ccccb / ddddb ...) Türk edebiyatında tardiye pek az kullanılmıştır. Ancak Şeyh Galib tardiye özel bir önem vermiştir.

TAHMİS (BEŞLEME). Divan edebiyatı (klasik edebiyat) nazım biçimidir. Bir gazelin her iki dizesinin başına aynı ölçüde üç dize ekleyerek oluşturulan nazım biçimidir. Tahmis, genellikle başka bir şairin gazeline yapılırsa da, kendi gazellerinden tahmis oluşturan şairler de vardır. Başarılı bir tahmiste asıl beyit ile eklenen dizeler anlam bakımından kaynaşmış olmalıdır. Başa eklenen üçer mısra gazelin matlası ile aynı kafiye olmalıdır. Diğer beyitlere eklenen üçer mısra ise o beyitlerin ilk mısraları ile kafiyevidir. Uyak düzeni şöyledir: aaaaa / bbbba / cccca / dddda / eeeee

TAŞTİR. Divan edebiyatı (klasik edebiyat) nazım biçimidir. Tahmisin değişik bir biçimidir. Taştir’de eklenen üç dize, beyitlerin iki dizesi arasına eklenir. Eklemeler, asıl gazelin ölçü ve uyağıyla uyuşmalıdır. Ayrıca konu bakımından da asıl gazele uymalıdır. Edebiyatımızda XVIII. yüzyıldan sonra örnekleri görülen taştir çok az kullanılan bir şekildir. Uyak düzeni şöyledir: (Eklenen dizeler koyu harflerle gösterilmiştir) aaaaa-bbbba-cccca-dddda

ALTI DİZEDEN OLUŞAN MUSAMMATLAR

MÜSEDDDES. Divan edebiyatı (klasik edebiyat) nazım biçimidir. Altışar mısralık bentlerden meydana gelir. Asıl anlamı "altılı" olan müseddes, her bendi altı mısradan oluşan nazım şeklidir. Bend sayısı 5-7 arasında değişir. Mütekerrir müseddes Bir müseddeste ilk bendin son veya son iki mısraı diğer bütün bendlerin sonunda tekrarlanıyorsa buna mütekerrir müseddes denir.

1- a a a a a A b b b b b A c c c c c A 2- a a a a A A b b b b A A c c c c A A

Müzdevic müseddes İlk bendin son mısraı diğer bendlerin sonunda tekrarlanmıyorsa buna müzdevic müseddes denir.

1- a a a a a a b b b b b a c c c c c a 2- a a a a a a b b b b c c d d d d e e

TESDİS. Asıl anlamı "altılama" olan tesdis, daha önceden yazılmış bir gazelin her beytinin baş tarafına, bu beyitle aynı vezinde ve bu beytin ilk mısraı ile kafiyeli dörder mısra eklenerek meydana getirilmiş ve bendlerden oluşmuş nazım biçimidir.

Uyak düzeni: aaaaaa / bbbba / cccca / dddda... şeklindedir.

HALK EDEBİYATI NAZIM BİÇİMLERİ

ANONİM HALK EDEBİYATI NAZIM (ŞİİR) BİÇİMLERİ TÜRKÜ

Daima bir ezgiyle söylenen, düzenleyicisi bilinmeyen ya da unutulmuş olan, değişik konulardan söz eden, genelde hecenin 11'li kalıbıyla oluşturulan şiirlerdir. Türküler besteli şiirlerdir.

UYARI: Daima bir ezgi ile söylenen "ninni" ve "ağıt" türleri de türkü kapsamındadır. Yani ninniler ve ağıtlar bağımsız bir nazım biçimi değil, türkü biçiminin türleridir. Bunlar da anonim ürünlerdir. Ancak koşma biçimindeki kimi ağıtların söyleyenleri bellidir; onlar da bestelendiklerinde türküleşirler. Belli bir ezgiyle söylenir. 7,8,11'li ve 14 'lü ölçülerle söylenir. Hemen her konuda söylenir. Bölgesel özellik ve ad değişikliğine uğrayabilir.

1) Ezgilerine Göre Türküler

Kırık havalar: Usullü ezgilerdir. Alt türleri; türkü (genelde tüm kırık havalar için, özelde diğer türlerin dışında kalanlar için kullanılır), deyiş, koşma, semah, tatyan, barana, zeybek, horon, halay, bar, bengi, sallama, güvende, oyun havası, karşılama, ağırlama, peşrev, teke zortlatması, gaggili havası, dımıdan, zil havası, fingil havası dır.

Uzun havalar: Usulsüz ezgilerdir. Alt türleri; uzun hava (diğer türlere girmeyenler için kullanılır), barak, bozlak, gurbet havası, yas havası, tecnis, boğaz havası, elagözlü, maya, hoyrat, divan, yol havası, yayla havası, mugam dır. Ayrıca gazeller de özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde halk arasında söylenmektedir.

2) Konularına Göre Türküler. Ninniler ve çocuk türküleri, tabiat üzerine türküler, aşk türküleri, kahramanlık türküleri, askerlik türküleri, tören türküleri, iş türküleri, acıklı olaylarla ilgili türküler, güldürücü türküler, karşılıklı söylenen türküler, oyun türküleri, ağıtlar.

3) Yapılarına Göre Türküler. Mani kıt'alarından kurulu türküler: Birbirleriyle ilgili konularda söylenmiş manilerin sıralanarak ezgiyle okunmasından meydana gelir. Dörtlüklerle kurulu türküler: Dörtlüklerle kurulu türküler adı üstünde dörtlüklerden oluşan türkülerdir. Bu tür türküler de anonimdir. Türkü şekline uygun ve türkü adını taşıyan ilk örnek XVI. yüzyıl halk şairlerinden Öksüz Dede'ye aittir. Türkünün asıl sözlerinin bulunduğu bend ile nakarattan meydana gelir. Nakarat her bendin sonunda tekrarlanır. Bu kısım bağlama veya kavuştak diye de bilinir.

MANİ. Anonimdir. Sevgi, tabiat, övgü, yergi, evlât sevgisi, ayrılık, hasret ve aşk konularını işler. aaxa şeklinde kafiyeleşir. Genellikle tek bir dörtlükten oluşur. 4+3 şeklinde ölçüsü vardır. İlk iki dizesi ayrık yani hazırlık özelliği taşımaktadır. Asıl mesaj üçüncü dizede verilir. Mani Çeşitleri:

Düz Mani: Yedişer heceli dört dizeden oluşur. Kafiyeleşimi çokluk cinassızdır.

Kesik mani: Birinci dizesi 7 heceden az, anlamlı ya da anlamsız bir sözcük grubu olan maniler. Bu kesik dize sadece kafiyeleşimi hazırlar.

Cinaslı mani: Kesik manilerde eğer kafiye cinaslı ise bunlara cinaslı mani denir.

Yedekli (artık) mani: Düz maninin sonuna aynı kafiye de iki dize daha eklenerek söylenen maniler. Cinaslı kafiye kullanılmaz, birinci dizeleri anlamlıdır.

Değiş: İki kişinin karşılıklı söylediği manilerdir. Soru yanıt şeklinde düzenlenir. Bir başka kişinin ağzındanmış gibi aktarıldığı şekilleri de vardır.

NİNNİ. Annelerin bebeklerini uyutmak amacıyla ya da ağlamasının durması için, sade bir dille ve hece ölçüsüne göre ezgili olarak söylenen ezgili şiirlerdir. Söyleyeni belli olmayan bu ürünler dörtlüklerden ve nakarat bölümlerinden oluşur. Özel bir beste ile söylenir. Bu sözler annenin o andaki ruh durumunu yansıtır. Ninniler genellikle mani türünde bir dörtlükten meydana gelen bir çeşit türküdür. Ninni, Divanü Lügati't Türk'de "balu balu" diye adlandırılır. Öteki Türk boylarında değişik isimler verilmiştir. Çocukların psikolojisi üzerinde etkilidir. Manzum özelliindedirler.

AĞIT. Sevilen bir kişinin ölümünden duyulan acıyı dile getiren ve her zaman bir ezgiyle söylenen şiirlerdir. Ağıtlar aslında bir türkü çeşididir. Genellikle uzun hava ve kırık hava denilen ezgilerle söylenir. Dörtlüklerden oluşur. 11'li hece ölçüsüyle söylenir. Koşmanın bir çeşidi olan ağıtla karıştırılmamalıdır. Âşık Edebiyatı'ndaki ağıtın söyleyeni bellidir. İslamiyet öncesi Türk edebiyatındaki karşılığı "sagu", Divan edebiyatındaki karşılığı ise "mersiye'dir